

ERREXILKO EUSKARA DUELA 200 URTE

Patxi Altuna

Egun hauetanxe beteko dira 200 urte sermoi hau Errezilko parrokian egin zenetik: ikus nola dioen ene sarrera honen ondoren «Sermón de la Visitación, 2 de Julio de 1802», eta hitz horiek ez dira eneak. Hori idatzi zuenak mesede egingo zigukeen hori bezala bere izena ere ezarri baligu. Ez zuen egin eta ez dakigu nor zen. Sermoiaren egin dela ere ez dut nik asmatu: eskuizkribuak barnean dakarren orrialdetxoan hori idatzi zuenak bazekiela pentsatzen dut.

Irakurtzen hasi aurretik ere urte gehiegi direla pentsatuko du gaurko euskaldun askok hain aspaldiko paperak arretaz eta gogoz irakurtzeko. Nik ere halaxe deriztet irakurri eta gero ere, sermoiaren gaiari eta edukiari bakarrik begiratu. Baina ez da izan gaia eta edukia eragin nauena sermoia hemen aldatzera eta aztertzerara. Azalak eragin nau, ohi ez bezala, hizkerak, eta horrek eragingo duela uste dut –hala nahi dut bederen– beste euskaldun gazte asko ere, artikulua eskuetaratzean..

Sermoiaren argazki antzeko bat egin eta erakutsi nahi izan diot irakurleari. Badakit ez zela horrenbeste behar, are ez zuela horrenbeste merezi. Hori eredugarri diren obrekin, klasikoekin eta, egin ohi baita. Baina horiek ere ez dira ugari izaten eta testu baten azterketa egiten irakutsi nahi izan diot bide batez irakurleari.

Ez dut askoz gauza gehiago esateko. Baina bat bai. Gaia, esan bezala, gaurko gustokoa ez izan arren, **-tz-** kontsonante multzoa iruditatzeko era hain traktetsa izan arren –zein autoreterengan ikasi ote zuen hori?– eta azkenik garai hartako sermoiak –eta geroagoko batzuk– bezala luzea izan arren, uste dut hitzen eta perpausen azpian datzan sintaxia miresgarria irudituko zaiola irakurleari.

SERMÓN DE LA VISITACIÓN, 2 de Julio de 1802

«Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione in civitatem Juda: et intravit i domum Zachariae et salutavit Elisabeth», Luc. c. 1.

1) Adanec bere gaizquiaren, edo Jaunaren Leguean eguin zuan uts arri-garriarequin galdu zuan berectaco, eta gurectaco guztioc behar degun Jauna-

ren laguntasuna, eta adisqueretasuna; eta Adanen uts hau ateracteagatic, eta gurectat irabazteco hargatic guc galdu guenduen Jaunaren gracia, eta graciac dacarren escua, eguin zán Guizon Jaungoico Semea.

Ill bague vici beharrac ciran gure Guraso Adan eta Eva, eguin ezpaliote beren Jaunari eguincioten charqueria. Eguin cituan gure Jaungoicoac Adan, eta Eba, eta biac Ceruraco; eguin horduco eman cien lurean ongui vicicteco behar zuten gucia, dio bada eman cien lureco Paradisua, Ceruco inocencia, justicia originala, eta gracia; ezctuten horduan gaicteraco macurtasunic batere, eta gauza onac chit ongui eguin cizaquen beren inocencian, eta zuten graciarequin batean; eta baldin onela vici izan balira beti eramango cituan beren Eguille Jaungoico maitagarriac emengo Paradisotic Ceruco Paradisora, eta eramango cituan erioran (?) orctera gabe, eta emango cien eternidade gucico atseguin contentua, eta beti betico gloria.

Arbola orretatic jaten badezu, esan cion Jaungoicoac lendabicitic Adani, galduco dituzu nic naiez ematen dizudan inocencia, eta gracia, galduco dezu cere vicitza, eta actenean ill beharco dezu cere hume, eta ondorengo guciaquin, eta Jesus eta bere Ama ez, baña beste guciac vicicten asi horduco gueldituco dira zure pecatuaren loitasunean, ichusturic, eta galduric.

2) Eta norc esan ectezaquean Jaunaren aguincte onec bildurtuco eztuela Adan, eta quenduco cictaiola Arbolaren onduan ibilteco gogo guztiac, eta actuala aren frutaric probatuco mundu guciagatic ere? Baña cer guertatuzan? Jaunaren esanaz eguinaz, eta Jaunagandic uste cituan Ceruco, eta lureco ondasun andiez casoric eguin bague jaten deu Arbolaco fruta.

Ah! numbait Adan! eta orren guchi beguiratuco cinduan cere buruari, eta guri tristeoi! Eta orren laster galduco guinduzun, eta bocadu bategatic! Ah!, zori tristeco guizona!, bada zu izanic ceruraco jauta (?), laster aurquituco cera andic desterratua, eta zuc ill bague vici behar cenduana laster galduco dituzu Ceruco doi guciac, eta juango cera lurra bonaneactera, eta ongui neguaturic, izarditan goicetic arratseraño, eta cere burua narrugorrian ecusiric lotsaturic aurquituco cera, eta juango cera baztar illumbatera, cere corpucta nolaerebait picu ostoz estalctera; baña an ere ecusten zaitu cere Jaungoicoac.

Aguincten dio Jaungoicoac Adani atera daquiola Paradisotic, eta jua de-rilla pecatuari dagocan sentenciac diona eguitera, edo lurra maneatuz nequezco izarditan bere jan-edana, eta gañeraco gauzac eguitera. Ateractenda Adan isill-isillic Paradisotic berequin bere Andre Eba daramala.

3) Ah!, cer trucada Adan pecatariarentcat eta gure galduenctat! Ecusi zuan Adanec cer zan Paradisua, eta ecusten deu guero aren toquian ematen zaion vicoquia, eta ecusten deu trocada gaisto onetan harc, eta guc galcten guenduena; bada trucada gaizto onetatic datozquigu izaten ditugun heritasunac, naigabeac, quezcac, humeen esquergabetasunac, erioctac, eta gañeraco bi-degabeac.

Eta bitartean cer eguingo ote zuan haren Andre gaiso Eva mimmeriac? Cer eguin cezaquean? Negar eta negar, bada Paradisotic ateractean esango zuan malcua ceriola: (Ah!, nere tristea!, ni izanic naturalezaren graciaz jancia, eta: cf. hamar lerro beherago). Norc arindu ninduen ni Paradisuan bacarric, senarra utiric, ibillcteco? Ni egon banintz onen beguietan, edo onen vistan, etzan assico nerequin icteguiten baztarrean zeguan suguea, edo onen ichuran etsai madaricatua. Baña arindu ninztan bacarric ibillcteco, eta Paradisoco baztarrac ecusten nebillela, han aguertu cizatan baztarrean ceguan etsai enganaria, eta onec ongui nai ciralaco eguiten nere zori gaistoan haren esana.

Ecusten det Arbola eta Arbolaren fruta; ecusi orduco iduricten zait guztiz eder gozua. Beguien ondoren anztan laster nere jan gura edo gogo gaistua; eta biai cerraguiela nere escu ara baño lenago erreric guelditu behar zeuque-na. Artucten det nic neronec eta jaten det Arbolaren fruta. Jan eracicten diot nere senarrari jan horduco, idiquicten dira Senar Emazteen bien beguiac. Certaraco ote? Galduac guerala eta galdu ditugula gueren hume guztiac ecusteco

4) Ah! nere tristea! Ni izanic Naturalezaren, eta graciaren doi ederrez jancia, eta apaindua, nic ill bague Cerura zucen-zucen juan behar nuena, ni gaicteraco macurtasunic batere baguecoa, norc esan cezaquean nic abec guztiac nere naiez galdu behar nituena? Orretara naiz ni? Bada orain aurquicten naiz illumpez beteric, eta Jaunaren maldicioac esaten dirala, emendic aurrera izango diturala, eciñ asma al-adiña lan, neque, oñace, eta erdiracte gogorrac.

Ah, infernuco etsai enganaria! Eguin dezu zuc iñorc ere ecin eguin lezaquean gauzaric charrena! Bada gal-eraci diezu biai, eta guri guztioi Ceruco sarrera, eta gracia. Contentuz aurquicten cera cere irabaci gaisto orrequin? Baña cheon ezazu: eztira izango zuc uste dituzun adi(ña) irabaci, cergatic zure irabaci gaisto onec ere izango (deu) bere erremedioa, edo zucen bidea.

Andre batez valiotu cera guizona galducteco; beste Andre batec gal-eracico dizu cere irabaci gucia. Andre onec ebaquico dizu cere burua, eta bici ceran artean auspez lurraren gainean ibilli beharco dezu. Cergatic Andre etorquizun onec izango deu Seme bat, zuc eta Infernuco guciac.baño escu eta indar gueiago duana; eta Seme onen izana ceruac, lurrac, eta Infernuco guciac be-laniko errespetatuco dutena.

5) Ecusiric, bada, gure Jaunaren amorioac aurquicten guñala gucioc pecatuaren esclavo, erruquituric gure miseriaz determinatu izan zuan, escogicta bere Amactat munduan izan dan eta izango dan Doncellaric garbien bat, Andre guztien artean pareric baguecoa, Jaunaren privilegioz Adanen mancharic baguecoa, santutasun gucien virtutea, eta santidatea, animaco edertasuna beneric eztuen edertasuna, bere burua eguzquiaz inguratua, bere corpueta ceruco izarrez eta aingeruz apaindua, bere oñazpian illarguia ceucan bat cerictana Maria: biralcten zuala onetaraco bere Empirioco Princeperic andienetatic bat, bere indartasuna, edo San Gabriel Aingerua; ceñec, etorriric Virgiña gucien Virgina ceguan toqui(r)a, errespeto andiz beneric esaten dio:

«Agur Maria graziaz betea, Jauna da zurequin, bedincatea cera zu Andre guztien artean». Eta virgiña guztien Virginia, baiez bat ecin emanic becela Jau-nac berac escacten cion gauza baten gañean, gorrituric, eta lotsaturic becela, eranzun cion: «Nola izango da posible, baldin guizonic ezagucten ez badet»?.- «Ez deiquizu eduqui bildurric», eranzun cion horduan Aingueruac, «bada Jau-naren vorundatea da izanderilla Espiritu Santuaren obraz, eta virtutez zure en-traña garbietan concibitua Trinidadeco bigarren Persona, Aita Eternuaren Se-mea, munduaren erremedioraco; eta hau izango da zuc batere virgiñidaderic galdugabe, eta zugandic jaioc ten dana, deituco zaio Jesus, Santua, edo Jaun andiaren Semea». Horduan pozturic, eta animaturic becela, entregacten zuala bere viotz, eta vorundatea bere Jaunari, eranzun cion: «Bada orrela bada, ona Jaunaren Esclava, eta eguin beri bere vorundatea.

6) Itz onec atseguñ, contentuz bete cituan Cerua eta lurra, han eta emen bici ciran guciac. Eta infemu guciac icaraturic, nun Trinidadeco bigarren Per-sona Ceru guciac idiquiric, eta Corteco Aingueru guciac laguncten ciotela, ja-chin dan Maria Santissimaren entrañatara. O Cerua, eta Lurra arricteco dan Misterioa!, eta guizonac beren Jaunaren zor dioten amorioa!

Baita instante onetan ere adiraci-cictaion beste berri guztiz eder bat. Nola aren lengusu Isabel aurquicten zan aurdun sei illabeteco; bada edade andicoa izanagatic, eztala Jaungoicoarenctat batere imposibleric, eta izango zuala seme bat dana milagro z betea. Berri onequin berriro pozturic, largacten deu bere echea, eta irteten da bere Esposo Joserequin Judaco ciudadera juateco deseoz, allegacten da Hebrona berac daqui cenbait nequerequin; badijua zucen zucen Zacariasen echera, sarreran topacten Isabel Leengusu maitea, eguiten diote al-carri laztan.

Eta Virginia icteguiten asi horduco, nun sei illabeteco aurra bere Amaren sabelian aurquicten dan pecatuco catetic libratua, eta santificatua; eta belauni-co jarriric adoracten deu bere, eta gure Redem ptorea, bada icteguiten ezpa-cequien ere, esango zuen beregain: Ona nun datorren Jaunaren Bildotsa, mun-duco pecatu guciac quencten dituana.

Eta Isabel onen Amac ecusiric bere sabeleco aurraren poza, eta conten-tua, esanzuan: Bedincatea cera Andre gucien artean eta bedincatua zure sabe-leco frutua! Nundic nora neri onembeste mesere! && Jaungoicoa etorri zan Cerutic lurrera guri Ceruco bidea, edo leguea eracusteagatic. Hau sermoico puntua. &. Ave Maria.

7) «Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione in civitatem Juda; et intravit in domum Zachariae, et salutavit Elisabeth», Luc.

Gure Jaungoicoa guizon eguitea, edo guizon eguiñic mundura ctea, noiz nai izan zan gurectaco mesere, eta ondasun andia. Noiz, bada, edo cer sasoez mundura zan gure Jesus maitagarria? Augusto cerictan Erromaco Emperadorea-ren azquen aldeco egunetan. Eta nola aurquicten zan horduan mundua, edo

munduco gendeac? Baque andian, eta ondasun andiz beteric, esaten deu Isaias Proph.; bada guelditu da, esaten deu, mundua bere odol isurce gogorretatic, bere guer aldiac ematen diozcaten ondasunequin pozez bete da munduco nagusia, eta escu artean dacarren eguitecoan, agueri bere bioctean aurquicten zaion atseguifñ contentua.

Jesus jaio zaneco baciran berrogei urte, eta gueiago Erromaco Emperadore zala horduco nagusi Augusto Cesar; urte orietan gucietan izan cituan Agustoc Emperadoreac bere guer aldi andi gogorrac, baña horduraco bucatu cituan guciac, eta horduranaco bere etsaiac garaituric, edo venticuric, baquetan ceguan Cesar. Jesus Jaungoico guizona lurrera zaneco; eta aurquicten zan Cesar munduaren iru zatietan aurquicten ciran Reinu, edo baztar aberatsaren Jaun, eta Jabe bacarra, eta guer aldi berriric viztu ectidin, edo vizten bazan ere, artu cituan Agustoc berac bide, eta neurri guztiz onac, zucenac, eta bear becelacoac; eta jaquiñaren gañean egoteco, eta cer ondasun izancezaqueen bere behar demporan, aguindu zuan ecusi cerilla, nor ciran, cembait ciran, eta nolacoac ciran escupean aurquicten ciran guizonac, eta andreac; lan onetaraco billatu cituan guizonic onenac, eta oriec eguin zuten guztiz ongui, zucen, eta behar becela Agustoren esana, eta icasi zuten Agustoc jaquin nai zuena. Arte gucian issillic ceguan lurra, eta gueldiric mundua. Orra nola aurquicten zan mundua, eta orra nola cebillen munduco Nagusia isill issillic, baquetan eta behar becela.

8) Ezta misterio, esaten deu San Basilioc. Aguilla derictan egaztien erre-guiña egoan dabillenean, issillic eta gueldiric daude gañeraco egazti guztiac, eta lurrera Erregue Jesus Jaungoico guizona cerutic cetorreanean, issillic egon behar zuten munduco erregue guztiac, eta gueldiric orien armac; bestela ectan chit erraz Jesusec eguitea eguin behar zuana, ezta munducoac ere Jesus one-gandic icasi behar zutena icastea.

Legue zarreco gauzac eracustera biralduzuan leen gure Jaungoicoac ain-gueru bat, baña biraldu zuan legueac escacten zuan eran, edo era guztiz izu-garri batean; bada bidaldu zuan baztar guztiac icaracten cituen trompeta izu-garri batequin suz, quez, drumoiez, eta chimbistaz betericaco odoi icaragarri batean. Guelditu zan odoi hau Sinai cerictan mendi gañean, eta israildar guztiac azpico aldian ilcear cirala gueratu ciran. Eracusi cien aingueruac beren Jaunaren leguea, baña eracuste hau, leen esan deran becela, leguearen eraco eracustea zan, bada Israeldarren leguea, legue bildurrezcoa zan, eta guztiz icaragarria.

9) Jesu, eta hau gucia cergatic? Cergatic aren vihocnac aurquicten ciran arriac becela gogorturic, inorc ere eguiten ectuala beren Jaunaren esanic? Bada Jesus jaio zaneco, ecin conta al adiña ciran munduan aurquicten ciran guizon, andre, eta zar gazteac, eta Isrraeldarrac, eta beste cembait atera, eta gañeraco guciac infernucoaren escupean vici ciranac ciran, eta profeta Davidec dionaz, Isrraldarrac ciran nor zan Jaungoicoa cequiten gendeac. Gentillen Jaungoicoac ciran arrizko, eta zurezco idoluac, gaiztoaren ichura, edo figura ichusiatic;

guztiac eguiten zuten orien Etsaiac nai zuana, eta onec nai zuana zan gaizta-
queria, eta ñoroc ere ez beren Jaunaren esanic eguitea. Guztiac atera ciran Ce-
ruco bidetic, esaten deu Profeta Davidec, guztiac galdu ciran beren Jaungoi-
coarenctaco; eta Ceruraco, orien artean, ectan inor ere gauza onic behar becela
eguiten zuenic.

Baña gaur ezteu gure Jaungoicoac biralcten mundura Aingueruric. Jaun-
goicoa berbera dator orretaraco, eta (baña eracuste hau, leen esan deran bece-
la) dator guizon eguiñic. Orra San Juan Evangelistac dionaz, munduco guciac
beren Jaunari zor dioten amorioa! Bada Aita Eternuac emandie munduco gu-
ciei ongui naiez eta emendic icasi dezaten Ceruco videa, edo leguea, bera adi-
ñaco, berequin beti daducan, eta bere burua beciñ maite duan Seme bacar mai-
tea. Aitac Semeari artu eraci cion gure corpucta, odola, eta loizco naturaleza,
ematen cigula gure senidetaco, eta senide onac becela guri laguncteco, eta bere
hictex, lanez, eguiñez guri Ceruraco bear deguna eracusteco, berac irabaz die-
zegun bere nequez, odolez, tormentuz, eta eriotz gogor batequin gure pecat-
uen barcamentua, eta actenean gurequiñ gueldicteco Sacramentaturic, eta be-
rari Ceruan beguira gaudela eternidade gucian atseguñ contentuz beteric
viciteco.

10) Etorri nintzan ni guizon eguiñic, esaten zuan bein Christo gure jau-
nac, guizonac izancezaten nere laguntasuna, eta gracia, eta icasi cezaten ceru-
co Leguea, edo videa. Etorri nintzan ni Guizon eguiñic munduco galduac zu-
cencera, munduco zor guztiac ateractera, munduco guizon galduen, eta nere
Aitaren artean paqueac eraguitera, eta munduco guciei nere Ceruco bide, edo
legue garbi bat eracustera: hau gucia, bada, beste asco gauzaren artean, egui-
tera etorri nuntzan guci gucia pozez, eta atseguñ andiarequin, cergatic nic nere
Aitari dioan amore andiarequin, maite ditut, berac ongui naiez eguiñac diran
munduco galdu gaisuac.

Atozte, bada, guztioc, esaten digu, hictex hitz, eta gogo dezutenac, cer-
gatic ni naiz zuen Maisua, eta Maisu onac becela nic lagunduco dizutet, eta
eracusico dizutet Ceruraco videa. Atozte nequea, gosea, egarria, izardia, eta
negarra dezuten guciac, nic arinduco det zuen beharra eta premia: nic eman-
go dizutet nere odola zuen egarriac ichunguicteco, goseac quenducteco, nere
Corpucta zuen gosseac quenduc(t)eco; bada nic zuequin beti vici nai det, cer-
gatic guztioc aurquicten ceraten nere goguan, eta vioctean sarturic becela; eta
zuec guztioc Cerura eramateagatic, eta emengo Leguea eracusteagatic, aur-
quicten naiz nere amorioan suan erreric becela; eta zuen pecatuacgatic asa-
rraturic aurquicten bada ere nere Aita Eternua, nic artuco ditut zuen pecatuen
carga guztiac, nic pagatuco ditut zuen zor guztiac Curuce batean, eta nic bi-
gunduco det nere Aitaren colera, edo assarratasuna.

11) O Aita Eternoaren Seme bacar Jesus maitagarria! Jesus, Aita Eter-
nuaren espillu garbia! Jesus, Aitaren izate, edo sustancia guciaren echura, eta
figura! Jesus, Aitac, eta Espiritu Santuac duten izate ber berarequin aurquic-

ten dan Jaungoico Guizona!, eta Jaungoicotasun eder hau, arguia illunpetic, vicicta erioctatic, eta erocein gauza ecer ecetic atera lezaqueana, neri osca, neri eracusi naiez, neri ongui naiez, eta Cerura eraman naiez! Eta ni, oni casoric eguin gabe onen iguesi, etsai batec sequicten balit becela! Ah! nere gogortasuna! Baña berandu bada ere ezagucten det nere esquergabetasuna! Bada erdiratu dirate nere viotz gucia zure itz leunac! Cergatic maite nazun Aitac becela itz eguiten dirazun!, eta eztaquit cer eguin ere zure gauzaric chiquienac ere eguiteagatic! Leenago hau eguin gabez pena, eta damu andiarequin aurquicten naiz. Guel bitez, bada, barcatuac orainganoco nere pecatuac, eta barcatuac diralaco pozarequin, duplicatuco diot Ceruco Erreguifñari:

O! Jerusalengo Alaba ederra! Jaunaren ciudad escogitua! Izar guztien, illarguiaren, eta eguzquiaren arguia illundu lezaquean arguitasuna!

Aita Eternuaren Alaba, Semearen Ama, eta Espiritu Santuaren esposa!, eta iruroc arpeguiz arpegui beti beguiracten dioten edertasuna!

O Jaungoico Salvadore, amore ederraren, eta guztion Ama! Bada curuc-tearen oñean cere Semeari beguira dolores beteric ceundenean, berac Ama eguin cinduan!

O cer consuelo, eta dicha, onelaco Ama bat Ceruan iduquictea! Zu cera, bada, gurectaco Ceruco Atea!, eta zugana datocenactat, beti idiquia!

Guztioac gatoz, bada, zure mantupera, edo amparora gure erremedioaren billa, cergatic egarriric itocten dan batec iturric ur frescoa deseacten duan becela, ala guztioac zugana juateco, egarriric urturic becela aurquicen guera. Bada zuc cere bular gozua zure Semeari eracusi ezquero bereala aren assarre justoa gozatuco da.

HIZKERAREN AZTERKETA

- 1) Azaletik hasita:
  - bedincatea vs. bedincatua 6
  - Ah nere tristea! 4
  - Ah cer trucada...gure galduenctat! 3
  - eta**, **edo** guztien aurrean koma ipintzen du;
  - tz-** multzoa beti **-ct-** idazten du; inoiz edo behin **-zt-**:
  - gurectaco, berectaco, ateractea-, orctera, actenean (denak 1an)
  - ectuala 2, uctiric 3, corpucta 5, cictaion 6, ...
  - ninztan 3, anztan 3.
- 2) Hitz-altxorra; non agertzen den forma bakoitza:
  - orretatic 1, onetatic 3; adisqueretasun 1; gabe 1, bague 2; bonanea-tu2; izardi 2; baztar 2; behar 1; abec (hauek) 1; mesere 6...
- 3) **cere** darabil beti hutsik egin gabe erreflexibo gisa::
  - «Galduco dezu **cere** vicitza»1; «ill beharco dezu **cere**...»1;

Baina hor bertan «gueldituco dira **zure...** loitasunean».
 «Eta orren guchi beguiratuco cinduan **cere** buruari?» 2
 «**cere** burua narrugorrian ecusiric...» 2
 «ecusten zaitu **cere** Jaungoicoac»2
 «gal-eraci dizu **cere** irabazi guzia» 4
 «ebaquico dizu **cere** burua» 4.
 «contentuz aurquicten cera **cere...**? 4

4) Adizkerak: gipuzkerazkoak ditu erabat; ez da zer jarri guztiak; zenbakiak non agertzen diren esan nahi du, numero gabeak maiz agertzen direla:

IZAN: da (maiz) - dira (maiz) - ninztan - zan (maiz) - ciran 1
 zait 4 - cizatan 3 - cictaiola 2 - cictaion 2,6 -

EDIN: derilla 5 - beri 5 - daquiola 5 - bitez 11.

* EDUN: det (maiz) - deran (nik) 9 - deu (maiz) - dezu- (maiz) - duana 4,
 diturala (nik) 4 - dituzu 1- dezute 10 - dizutet 10 -
 dirazu-(niri) - dirate 11 - dioan (nik hari) 10 - diozcaten (hari) 7
 zuan (passim) - zuala (ectuala) 2,5 - cituan (maiz)
 ninduen 3 - guinduzun 2 - cinduan (2)
 ciralaco 3 (= zida-) - cion 1 - cien 1 - cioten 1 - cigula 9
 cenduana 2 - guenduena 3

* EZAN:dezaten 9 - diezegun (=diezaigun) 9
 - cezaten 10cizaquen (haiek haiek) 1 - lezaquean(a) 4,11 - cezaquean 4,7
 cheon (itxaron?) ezazu (5)

EGIN: ez deiquizu (=degikezu?) eduki bildurric (5) (=ne timeas)

FORMA SINTETIKOAK:

dacarren 1 - diona 2 - dagocan 2 - daramala 2-ceguan 3,5 -nebillela 3-
 ceriola 3 - datozquigu 3 - zeuquena 3 - cerraguiela (=zerrakiela) 3 - (Agus-
 to)cerictan 7 - cerictana 5 - daducan 9 - atozte 10 - cequiten 8.

5) SINTAXIA:

LOKAILUAK:

bada (kausala):

eman cien... gucia, **bada** eman cien... 1 -

Ah, zori tristeco guizona , **bada...** laster aurquituco cera... 2

ecusten deu. ..galcten guenduena, **bada...** datozquigu...3

...negar eta negar, **bada...** esango zuan... 3

...galdu behar nituena,....., **bada...** aurquicen naiz... 4

...eguin dezu...charrena, **bada** galeraci diezu bai... 4

Ez deiquizu eduqui beldurric, **bada** Jaunaren vorundatea da..5

ola... aurquicten zan aurdun, **bada** eztala...imposibleric... 6

...asi horduco, nun... adoracten den..., **bada** esango zuen beregain... 6

Noiz **bada** edo cer sasoiez mundura zan...?... 7

bada (ilatiboa): **bada** orrela bada, Ona Jaunaren esclava! 5
 ...ecusiric **bada** ... , determinatu izan zuan... 5
cergatic (kaus)...eztira izango..., **cergatic**...gaisto auec izango bere..4
 ...beharco dezu, **cergatic**...Andre ...onec izango deu..4
 ...atseguin andiarequin, **cergatic** nic...maite ditut...10
 Atozte bada, **cergatic** ni naiz zuen Maisua...10

baina (adbersat.): ...bere Ama ez, **baña** beste guciac. 1
 Norc esan ectezaquean...? **Baña** cer guertatu zan? 2...juango cera...,
baña an ere ecusten zaitu...2
 ...izan cituan, **baña** orduraco bukatu cituan...7

6) MENDERAGAILUAK:

- **osagarriak** (-ela, -na):
 Eta norc esan ectezaquean... bildurtuco eztuela...? 2
 aguinten dio...atera daquiola... eta juan derilla... 2
 ...nork esan, galdu behar nituena? 4
 ...adiraci cictaion berri.. bat: nola...Isabel aurquitzen zan (=zela)..6
 ...aguindu zuan ecusi cerilla nor ciran...7
- **moduzkoak** (-ela):
 antzan laster nere X edo Y, eta biai cerraguiela nere...3
 aurquitzen naiz esaten dirala (didala)...
 Jaunaren maldicioac esaten dirala,...izango diturala (-dala) 3,7,7
 determinatu izan zuan escogictea..., biralcten zuala onetaraco 5
- **baldintzazkoak** (ba, baldinba):
 jaten badezu, ...galduco dituzu...1
 Nola izango da posible, baldin guizonic ezagucten ezpadet? 5
 baldin onela vici izan balira, eramango cituan...1
 egon banintz..., etzan assico...3
 vici beharrac ciran..., eguin ezpaliote... charqueria...1
 ...onen iguesi, etsai batec seguicten balit becela! 11
- **kontzesiboak** (nahiz eta, izanik (ere), ba...ere...):
 ...zu izanic ceruraco jauta (sic!), laster aurquituco cera...2
 ...icteguiten ezpacequien ere, esango zuan...6
 ...guer aldi berriric... vizten bazan ere, artu cituan...7
 ...asarraturic aurquitzen bada ere... , nic artuco ditut...9
- **kausalak** (-elako, -rik, zergatik + -n)
 Agertu cizatan eta onec ongui nai ciralaco eguiten..aren esana 3
 Ecusiric..., erruquituric gure miseriaz, determinatu izan zuan...5
 Bada zuequin vici nai det,...cergatic guztioac aurquitzen ceraten... 10
 ...cergatic ...Aitac becela itz eguiten dirazun. 11

- **erlatibozkoak** (zein, nun)

Aingerua, **ceñec** etorriric...ceguan toquira,... esaten dio: 5
 Eta infernu guciac icaraturic, **nun**...jachindan... entrañetara...6
 ...icteguiten asi horduco, **nun**...aurquictendan...libratua...6
 ...esango zuan eregain: Ona **nun** datorren... Bildotsa 6
 ...Orra **nola** aurquicten zan... eta orra **nola** cebillen...7

- **helburuzkoak** (-tzeko, -agatik):

...emango dizutet...ichunguicteco, ...quenducteco,... quenducteco; 10.
 ...eramateagatic eta...leguea eracusteagatic aurquicten naiz 10
 ...guer aldi berriric viztu ectidin... artu cituan...7

- **denborazkoak** (-eko)

...Jesus jaio zaneco, baciran... 7
 ...baquetan ceguan Cesar,... Jaungoico guizona lurrera zaneco...7

7) «**ITXURAZKO**» OKERRAK:

Virgiña...baiez bat ecin emanic..., eranzun cion... 5 (VIRGINAK)
 ...eta zugandic jaioc ten dana, deituco zaio Jesus. 5 (DANARI)
 ...entregaten zuala...vorundatea bere Jaunari, eranzun cion...5
 (ZIOLA)
 ...zuc ...vici behar cenduena, laster galduco dituzu..2 (CENDUE-
 NAC) ...norc esan... quenduco **cictaiola**... gogo guztiac..? 2 (ZI-
 TZAIZKIOLA)
 ...orren guchi beguiratuco **cinduan** cere buruari...? 2 (ZENION)

8) **ESALDI LUZE EDERRAK:**

«Berri onequin berriro pozturic **largacten deu** bere echea,
 eta **irteten da**... Judaco ciudadera juateco deseoz,
allegaten da Hebrona, berac daqui cembait nequerequin,
badijua zuc-en-zucen Zacariasen echera,
 sarreran **topacten** Isabel leengusu maittea,
eguiten diote alcarri laztan» 6

«O Aita eternuaren Seme bacar Jesus maitagarria!

Jesus, Aita eternuaren espillu garbia!

Jesus, Aitaren izate, edo sustancia guciaren echura, eta figura!Jesus,
 Aitac eta Espiritu Santuac duten izate ber berarequin aurquicten dan
 Jaungoico guizona, eta Jaungoicotasun eder hau garbia illumpetic, vi-
 cicta erioctatic, eta erocein gauza ecer ecetic atera lezaqueana,
 neri osca, neri eracusi naiez, neri ongui naiez, eta cerura eraman
 naiez!

Eta ni oni casoric eguin gabe onen iguesi, etsai batec seguicten balit
 becela!

Ah nere gogortasuna!» 11